

تدوین یک سناریوی هدایت چند منظوره در بازگشت

به جو

علیرضا عالمی نائینی^{۱*} و جعفر روشنی یان^۲

۱ و ۲- قطب طراحی و شبیه‌سازی سامانه‌های فضایی، دانشکده مهندسی هوافضا، دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

* تهران، کد پستی: ۱۶۵۶۹-۸۳۹۱۱

aalemi@mail.kntu.ac.ir

در این مقاله، روش هدایت چند منظوره‌ای برای فاز بازگشت به جو مأموریت زیرمداری توسعه داده خواهد شد. این سناریو در سه فاز تنظیم شده که هر یک اهداف خاص خود را دنبال می‌کند. در فاز نخست، سناریو مبتنی بر مسیر نامی است و با بهره‌گیری از روش توابع حساسیت که حجم محاسباتی و ذخیره‌سازی پایین و در عین حال دقت بالایی را در بر دارد، خطای اولیه را تصحیح می‌کند. با اتمام این فاز و تزدیک شدن به لایه‌های غلیظتر آتمسفر، بخش دوم سناریو که شکل دهی به مسیر حرکت است، پیاده‌سازی خواهد شد. از آنجا که بسته به مأموریت، ملاقات با هدف در مسیرهای مختلف مورد نیاز خواهد بود، این فاز هدف طراحان مسیر را در دست یابی به مسیر بهینه و مطلوب محقق خواهد ساخت. امکان طراحی بهنگام مسیر حرکت در صورت لزوم با بهره‌گیری از این سناریو نیز وجود دارد. در بخش پایانی که در ارتفاعات پایین انجام می‌گیرد، هدف افزایش دقت و تصحیح خطای نهایی بدون واسنگی به مسیر نامی خواهد بود. در این مقاله، بخش‌های مختلف سناریوی هدایت تشریح شده و مبانی تئوریک حاکم بر آن ارائه خواهد شد. نهایتاً یک مسئله خاص با بهره‌گیری از سناریوی تشریح شده حل شده و روش ارائه شده ارزیابی می‌شود.

واژه‌های کلیدی: هدایت، توابع حساسیت، شکل دهی به مسیر، شبیه‌سازی پرواز، بازگشت به جو

UV	بردار یکه سرعت
UR	بردار یکه موقعیت
G	بهره هدایت
Φ	زاویه بردار برا در صفحه YZ دستگاه سرعت

مقدمه

از جمله روش‌های اتخاذ شده در هدایت ورود به جو، روش‌های هدایت بر مبنای مسیر نامی است. این روش‌ها مزیت کاهش بار محاسباتی را در حین انجام مأموریت دارد. در این روش‌ها، متغیرهای حالت برای مسیر نامی از قبل محاسبه و در کامپیوتر پرواز ذخیره می‌شود. اختلاف متغیرهای اندازه‌گیری شده با مقادیر ذخیره شده، در هدایت برای تعقیب مسیر نامی (کنترل مسیر) یا طراحی یک مسیر جدید به منظور رسیدن به موقعیت نهایی مطلوب

علامه و اختصارات

شعاع زمین در موقعیت مکانی تحت بررسی	R _E
بردار موقعیت وسیله پرنده	r _M
بردار موقعیت هدف	r _T
زاویه حمله	α
زاویه لغزش جانبی	β
زاویه سمت بردار سرعت	ψ
اختلاف فاصله باقیمانده تا هدف تا مقدار نامی	δ
بردار یکه برآ	UL
بردار یکه مبدأ دستگاه شکل دهنده	UD

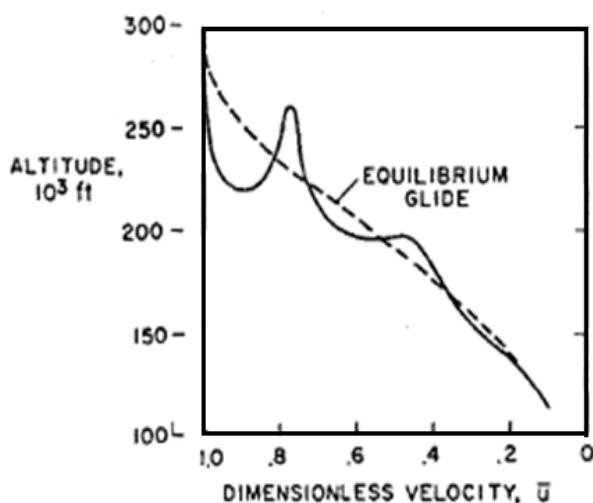
۱. دانشجوی دکتری (نویسنده مخاطب)

۲. استاد

هدایت نهایی اجرا خواهد شد که دقت مطلوب را تضمین می‌کند. برای پیشگیری از تغییر ناگهانی فرامین صادر شده، برای تغییر هر بخش از سفاریوی هدایت، محدوده ارتقای درنظر گرفته شده که تضمین کننده پیشگیری از تغییر ناگهانی فرامین خواهد بود.

تدوین مرحله اولی فرایند هدایت

نمایی از نحوه بازگشت به مسیر نامی در شکل (۱) ارائه شده است. در روش انتخاب شده برای اولین مرحله از هدایت، که مبتنی بر مسیر نامی است، ابتدا از طریق اجرای متعدد شبیه‌سازی روی مسیر نامی، میزان حساسیت مسافت باقیمانده تا نقطه نهایی نسبت به متغیرهای کنترلی، سنجیده می‌شود. برای پیشگیری از بروز فرامین کنترلی با مقدار بالا، فرض می‌شود کنترل مورد نظر از لحظه جاری تا انتهای مسیر اعمال شود. با استفاده از میزان حساسیت یاد شده در ارتفاعات مختلف، در پرواز واقعی، با داشتن موقعیت و سرعت لحظه‌ای و موقعیت نقطه نهایی مطلوب، فاصله باقیمانده واقعی محاسبه شده و اختلاف آن با فاصله مطلوب، از طریق اعمال فرامین کنترلی بر اساس توابع حساسیت محاسبه شده، جبران می‌شود. طبیعتاً با اعمال این سیاست هدایتی، مسیر طی شده قابل تصحیح خواهد بود، اما این الگوریتم به تنها، خطای برخورد در راستای جانبی را جبران نخواهد ساخت. برای رفع این نقصه، خطای مزبور با جبران سازی خطای زاویه‌ای بردار سرعت نسبت به صفحه لحظه‌ای حاصله از بردارهای موقعیت وسیله پرنده و نقطه نهایی، انجام خواهد شد. با چرخش بردار سرعت و قراردهی آن در صفحه لحظه‌ای مزبور، در کنار جبران خطای حاصله در صفحه حرکت، دقت، به شکل زیادی افزایش خواهد یافت.

شکل ۱ - نمایی از بازگشت به مسیر نامی در فاز ورود مجدد به جو [۱]

(کنترل نهایی) مورد استفاده قرار می‌گیرد. مسیر نامی مطلوب از قبل با حل مسئله ورود به جو مشخص شده و ذخیره‌سازی می‌شود. مروری بر مهم‌ترین فعالیت‌های انجام شده در خصوص هدایت بازگشت به جو تا سال ۱۹۶۳ در مرجع [۱] ارائه شده است. از مهم‌ترین پژوهه‌هایی که در هدایت آن از روش‌های وابسته به مسیر نامی استفاده می‌شود، می‌توان به شاتل فضایی اشاره کرد. مراجع [۲] و [۳] به روش هدایت این وسیله پرکاربرد که چندی پیش بازنیسته شد، اختصاص دارد. از مراجع دیگری که در زمینه هدایت بازگشت به جو، بر اساس مسیر نامی است، می‌توان به مراجع [۴] الی [۱۳] اشاره کرد. به طور خاص در مرجع [۴]، مسیر مرجع برای تولید برخط فرامین هدایتی به روش LQR مورد استفاده قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر بر اساس مسیر مرجع ذخیره شده و متغیر مستقل که مسافت باقیمانده تا نقطه نهایی است، فرامین هدایتی مطلوب صادر می‌شود. در این راستا، کریدورهای پروازی مجاز نیز تعریف شده و مورد استفاده قرار گرفته است. مرجع [۵] از روش‌های تطبیقی برای اصلاح ضرایب و تعقیب مسیر مرجع در هدایت ورود به مربخ، که مدل سازی آتمسفر آن همراه با عدم قطعیت‌ها و نوسانات زیادی است استفاده کرده است. مرجع [۶] نیز از روش LQR استفاده کرده است. در مرجع [۷]، به جای استفاده از خطی‌سازی مسیر، از روش‌های غیرخطی استفاده شده و متغیر کنترلی نیز ارتفاع درنظر گرفته شده است. متغیر مستقل درنظر گرفته شده در این مقاله، انرژی است. مرجع [۸] برای تعقیب منحنی نامی شتاب درگ برحسب سرعت، از روش‌های فازی استفاده می‌کند. در این مقاله کنترل تنها با تغییر زاویه غلت انجام شده تا از بروز بارهای دینامیکی و حرارتی شدید اجتناب شود. مرجع [۹] از روش‌های بهینه و با هدف حداقل کردن اختلاف شتاب واقعی با مقدار مرجع، تعقیب مسیر را به انجام می‌رساند. مراجع [۱۰] الی [۱۳] نیز تعقیب مسیر را بر اساس قوانین منطقی خاصی در بازه‌های مختلف مسیر حرکت به انجام می‌رسانند.

روش ارائه شده در این مقاله، با توجه به حجم پایین محاسبات و دقت مطلوب، گزینه مناسبی برای استفاده در مأموریت‌های یاد شده است. در این روش با بهره‌گیری از یک سفاریوی چند قسمتی، سعی در جبران سازی خطای اصلاح مسیر می‌شود. در ابتدای ورود به جو، فاز اولیه هدایت که مبتنی بر مسیر طرح‌ریزی شده نزدیک شده با اتمام این فاز، مسیر حرکت، به مسیر طرح‌ریزی شده نزدیک شده و دقت اولیه مطلوبی حاصل می‌شود. در فاز میانی که به دلخواه قابل پیاده‌سازی خواهد بود، شکل دهی به مسیر حرکت انجام می‌گیرد. اجرای این فاز در صورتی توصیه می‌شود که علاوه بر افزایش دقت، دستیابی به شبیه موردنظری برای مسیر حرکت یا محدوده خاصی برای سرعت در فاز نهایی نیز مد نظر باشد. در آخرین بخش، فاز

مسافت نهایی با اعمال تغییر در فرامین ورودی، از طریق زیر قابل بیان است:

$$\delta = R - R_{nom} = \frac{\partial R}{\partial \alpha} (h) \cdot \Delta \alpha \quad (4)$$

طبیعتاً با استفاده از رابطه فوق، با توجه به میزان δ در هر ارتفاع، فرمان زاویه حمله مورد نیاز قابل محاسبه خواهد بود. در محاسبه میزان حساسیت، زوایای مثبت و منفی به طور جداگانه بررسی شده و برای هر کدام، در طول مسیر، میزان حساسیت محاسبه شده است. توجه به این نکته نیز ضروری است که منفی بودن δ به مفهوم آن است که مسافت طی شده تا این لحظه، بزرگ‌تر از مقدار نامی آن بوده است و لذا تغییر زاویه حمله، لازم است از طریق کاهش آن انجام گیرد تا با تغییر مناسب مسیر حرکت، خطای حاصله جبران شود. در رویکرد دوم تنها با بهره‌گیری از مقدار خطای حاصله جبران شود. در رویکرد دوم با رابطه ۵ اندازه فرامین محاسبه می‌شود:

$$\Delta \alpha = K_1 \delta + K_2 \dot{\delta} \quad (5)$$

البته لازم است حدود فرمان در شرایط مختلف درنظرگرفته شود. در این پژوهش رویکرد اول انتخاب شده و بخش ابتدای سناریوی هدایت را شکل داده است. هر چند بررسی‌های انجام شده نشان داد رویکرد دوم نیز عملکرد بسیار مناسبی دارد. در بررسی‌هایی که درخصوص سیستم‌های هدایت ورود به جو انجام شده، متغیر مستقل زمان، سرعت، ارتفاع و انرژی بوده است که در این بررسی متغیر مستقل، ارتفاع درنظر گرفته شده است.

محاسبه توابع حساسیت

در محاسبه توابع حساسیت، دو نوع نگاه به مسئله امکان‌پذیر است. یکی اعمال کنترل در یک بازه حرکتی با شدت بالاتر و دیگری اعمال کنترل با شدت پایین‌تر و در بخش وسیعی از مدت زمان انجام مأموریت که در این بررسی، نگاه کاملی به این اثرات صورت گرفته است. قبل از ورود به این بخش لازم است توجه شود میزان حساسیت کاملاً تابع فرامین نامی تولید شده است. مشاهده شکل (۲) نشان می‌دهد پارامتر نسبت برا به پسا که بر میزان برد تأثیر مستقیمی دارد، تابع میزان زاویه حمله است و لذا در محدوده‌هایی با فرمان اولیه مختلف برای زاویه حمله، حساسیت کنترلی نسبت به فرامین کاملاً متفاوت است و این مسئله لازم است در الگوریتم هدایت لحاظ شود.

مسافت باقیمانده تا موقعیت نهایی براساس بردارهای مکان لحظه‌ای وسیله پرنده و نقطه نهایی، بر اساس رابطه (۱)، قابل محاسبه است:

$$R_{TOGO} = R_E \text{Arc cos} \left(\frac{\vec{r}_M \cdot \vec{r}_T}{r_M \cdot r_T} \right) \quad (1)$$

این رابطه مبتنی بر ارتباط فاصله بین دو نقطه واقع بر یک کره با زاویه بین آنهاست. البته رابطه دقیق محاسبه مسافت روی بیضی‌گون پیچیده‌تر است اما به دلیل کوتاهی مسافت از ورود به جو تا انتهای پرواز، رابطه فوق با دقت بسیار خوبی نتیجه می‌دهد. البته چنانچه مأموریت‌های خاصی با مدت زمان طولانی به عنوان مثال با خروج مقطعی از جو و ورود مجدد، مد نظر باشد، دقت رابطه فوق ممکن است کافی نباشد اما به هر حال در اینجا، رابطه ارائه شده قابل قبول است.

زاویه بردار سرعت با صفحه مشکل از بردارهای موقعیت نقطه نهایی و جسم پرنده نیز که ملاک محاسبه خطای سمت است با رابطه ۲ قابل محاسبه است:

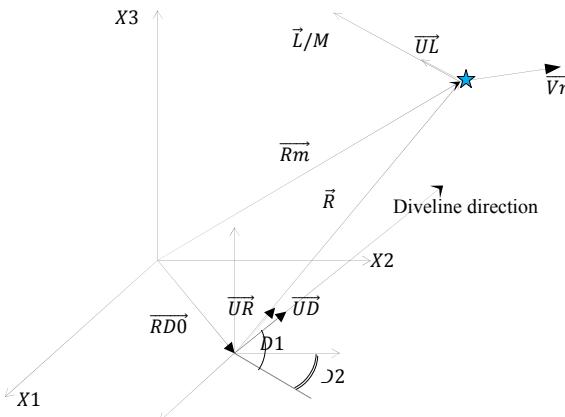
$$\psi = \frac{\pi}{2} - \text{Arc cos} \left(\frac{\dot{\vec{r}}_M \cdot (\vec{r}_M \times \vec{r}_T)}{|\dot{\vec{r}}_M| * |\vec{r}_M \times \vec{r}_T|} \right) \quad (2)$$

در واقع در رابطه فوق، زاویه بین بردار سرعت با بردار شاخص صفحه در برگیرنده بردارهای لحظه‌ای وسیله و هدف برای محاسبه زاویه لحظه‌ای با این صفحه استفاده می‌شود. در استفاده از رابطه فوق و محاسبه خطای سمت، توجه به این نکته حائز اهمیت است که چنانچه مقدار زاویه محاسبه شده کوچک‌تر از صفر باشد، بردار سرعت در سمت راست صفحه حرکت واقع شده و لذا باید به سمت چپ چرخانده شود. از طرفی، زاویه لغش جانبی مثبت، بردار سرعت را به سمت چپ می‌چرخاند و لذا علامت زاویه لغش جانبی مورد نیاز معکوس علامت زاویه انحراف بردار سرعت نسبت به صفحه لحظه‌ای خواهد بود. بنابراین فرمان مورد نیاز در راستای زاویه لغش جانبی بر اساس رابطه (۳) قابل محاسبه خواهد بود:

$$\Delta \beta = -k \cdot \gamma, k > 0 \quad (3)$$

نکته دیگر آنکه، طراحی مسیر نامی، در ابتدا و با لحاظ کردن قیود موجود انجام شده و اعمال هدایت با درنظرگرفتن آن انجام می‌گیرد. برای محاسبه فرمان زاویه حمله دو رویکرد قابل فرض است. در رویکرد اول با بهره‌گیری از توابع حساسیت، ارتباط تغییر

$$\begin{cases} UD1 = \cos(D1)\sin(D2) \\ UD2 = \cos(D1)\cos(D2) \\ UD3 = \sin(D1) \end{cases} \quad (7)$$

شکل ۳- هندسه خط شیرجه

واضح است فقط با دو زاویه D_1 ، D_2 راستای مطلوب تعریف شده و با تعریف دو کمیت دیگر می‌توان مبدأ آن را روی زمین مشخص کرد.

برای اجرای هدایت میانی لازم است بردار \vec{W} تعریف شود:

$$\vec{W} = \vec{UR}(\vec{UR} \cdot \vec{UD}) - (G)\vec{UD} \quad (8)$$

به طوری که G بهره هدایت و علامت نقطه، نشانه ضرب اسکالار است. برای اینکه معادله فوق، مفهومی هندسی پیدا کند بردار \vec{Q} به صورت زیر تعریف می‌شود:

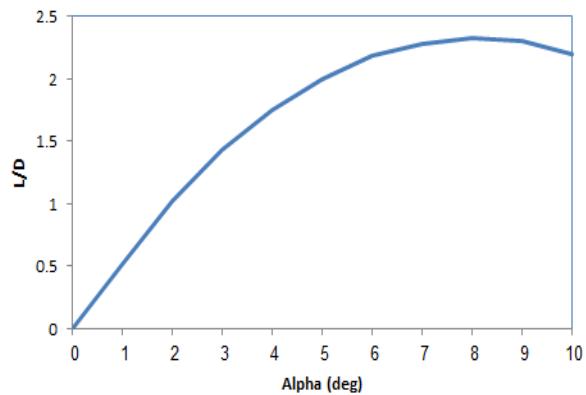
$$\vec{Q} = (\vec{UD} \times \vec{UR}) \times \vec{UR} = \vec{UR} \times (\vec{UR} \times \vec{UD}) \quad (9)$$

بردار \vec{Q} در صفحه‌ای که توسط بردارهای \vec{UD} و \vec{UR} تعریف می‌شود قرار داشته و علامت \times نشانه ضرب برداری است. با استفاده از یک قضیه در ضرب برداری، معادله فوق را می‌توان بدین صورت نوشت:

$$\vec{Q} = \vec{UR}(\vec{UD} \cdot \vec{UR}) - \vec{UD} = \vec{UR}\cos\theta - \vec{UD} \quad (10)$$

که در آن $|\vec{Q}| = \sin\theta$ است و θ زاویه بین بردارهای \vec{UR} و \vec{UD} است.

با مقایسه معادلات (8) و (10) می‌توان نتیجه گرفت اگر بهره G برابر با یک باشد آنگاه $\vec{W} = \vec{Q}$. از طرف دیگر اگر $G=0$ ، راستای \vec{W} بر \vec{UR} منطبق شده و مقداری برابر با $\cos\theta$ خواهد داشت. بنابراین با تغییر بهره از صفر تا یک جهت بردار \vec{W} از امتداد \vec{UR} تا عمود بر آن تغییر خواهد کرد.

شکل ۲- نحوه تغییر ضریب برآ به پسا با تغییر زاویه حمله برای اجسام بازگشتپذیر [۱۵]

مسیر نامی

علاوه بر توابع حساسیت، فاصله نامی باقیمانده تا موقعیت نهایی مطلوب نیز روی مسیر نامی باید محاسبه و ذخیره‌سازی شود تا اعمال هدایت میسر گردد.

تدوین مرحله میانی و پایانی سناریو

در روش هدایتی انتخاب شده، علاوه بر کسب دقت مطلوب و رفع خطاهای، شکل دهی به مسیر حرکتی نیز مدنظر است. برای این منظور دستگاه مختصاتی به صورت متصل به هدف تعریف شده و در هر لحظه سرعت وسیله پرنده و بردار موقعیت آن نسبت به مرکز دستگاه مذکور محاسبه می‌شود. علاوه بر این با تعریف یک راستای مطلوب در دستگاه مورد اشاره، سعی می‌شود مسیر حرکتی در راستای مذکور قرار گیرد. این کار از طریق بردار نیروی برآنجام می‌گیرد که زوایای مطلوب برای تولید نیروی مورد نیاز، در این بخش محاسبه می‌شود. ممکن است شکل دهی به مسیر حرکت، با درنظرگرفتن دستگاه‌های ثانویه در چندین مرحله انجام شده و در نهایت، برخورد با هدف و شکل دهی از نهایی از طریق دستگاه نهایی انجام گیرد.

در ادامه، تئوری حاکم بر این روش هدایتی به اختصار تشریح می‌شود. این روش، جهت بردار نیروی برآ را به گونه‌ای تنظیم می‌کند که بردار سرعت در راستای تعریف شده در مأموریت قرار گیرد. هندسه مسئله در شکل (۳) نشان داده شده است. بر این اساس، موقعیت وسیله نسبت به مبدأ دستگاه شکل دهی با بردار واحد \vec{UR} نمایش یافته و بردار واحد راستای مورد نظر برای شکل دهی عبارت است از:

$$\vec{UD}' = [UD1, UD2, UD3]^T \quad (6)$$

به طوری که:

بنامیم، ماتریس تبدیل از دستگاه شیرجه به اینرسی با رابطه ۱۳ محاسبه خواهد شد:

$$C_T^I = C_{NT}^I C_T^{NT} \quad (13)$$

با استفاده از رابطه فوق، کلیه بردارهایی که لازم است در دستگاه شکل دهی بیان شوند، قابل حصول خواهد بود.

با توجه به اینکه بردار مکان وسیله پرنده و سرعت آن نسبت به مبدأ دستگاه شیرجه بیان خواهد شد، لازم است در هر لحظه موقعیت مبدأ این دستگاه که نقطه هدف است، داشته باشیم. سرعت هدف، به رغم وجود چرخش زمین، ناچیز درنظر گرفته خواهد شد و سرعت وسیله، نسبت به آتمسفر محلی، ملاک محاسبات است.

برای شکل دهی به بردار برا، لازم است ابتدا بردار \vec{W} تعریف شود. جزئیات و نحوه رسیدن به این رابطه در بخش قبل بیان شد. نحوه تعریف بردار مزبور، بر این اساس مطابق رابطه (۸) قابل محاسبه است. ضریب G بین صفر و ۱ انتخاب می شود که اثر تغییر آن در ادامه گزارش ارائه خواهد شد. با داشتن بردار فوق، راستای نیروی برا و راستای یکه آن با رابطه (۱۲) قابل محاسبه خواهد بود. بررسی روش هدایتی معرفی شده، حاکی از عملکرد مناسب در جبران سازی خطأ و اصلاح مسیر است اما در فاز پایانی مسیر که بخش کوچکی از کل مسیر حرکتی را تشکیل می دهد، برای افزایش بیشتر کارایی و دقت، می توان تغییری در سناریوی هدایت ایجاد کرد. برای این منظور از چرخش بردار سرعت لحظه ای وسیله پرنده به سمت بردار موقعیت نسبی وسیله پرنده و نقطه پایانی استفاده می شود. با توجه به نزدیک شدن وسیله پرنده به نقطه پایانی بر اثر اعمال هدایت در بخش اول سناریو، این روش عملکرد مناسب را در بر خواهد داشت. برای این منظور، بردار برا در هر لحظه به گونه ای تنظیم می شود که چرخش بردار سرعت، در نتیجه آن، در جهت منطبق شدن بر بردار مزبور باشد. با توجه به شکل (۱) به راحتی می توان نشان داد، در هر لحظه برای محقق شدن آنچه گفته شد، کافی است بردار برا در راستایی که توسط بردار زیر تعریف می شود، قرار داشته باشد:

$$\vec{UL} = (\vec{UR} \times \vec{UV}) \times \vec{UV} \quad (14)$$

همانگونه که ملاحظه می شود، با درنظر گرفتن این قیدها که $G=0$ و مبدأ دستگاه شکل دهی واقع بر نقطه نهایی مطلوب باشد، این رابطه حالت خاصی از رابطه (۱۲) است. برای پیاده سازی این قانون، با استفاده از فرماین زاویه حمله و لغزش جانبی برای ادامه دادن این بحث، لازم است دستگاه مختصات سرعت معرفی شود. محور ۱ این دستگاه در راستای بردار سرعت لحظه ای قرار دارد. محور ۲ با رابطه برداری $\hat{k} = \vec{v}$ تعریف می شود که بردار k مربوط به دستگاه اینرسی است. محور ۳ نیز از قانون راستگرد

هدف اصلی هدایت، تنظیم بردار براست؛ به عبارت دیگر، محاسبه مقادیر عددی برای مؤلفه های برداریکه \vec{UL} در دستگاه اینرسی مورد نظر است. طبق تعریف، نیروی برا همیشه عمود بر بردار سرعت \vec{UV} است. برای دستیابی به اهداف هدایت در فاز میانی، برداریکه برا بدین صورت تعریف می شود:

$$\vec{UL} = (\vec{W} \times \vec{UV}) \times \vec{UV} \quad (11)$$

با استفاده از معادله (۸) خواهیم داشت:

$$\begin{aligned} \vec{UL} &= \vec{UV} \times (\vec{U}\vec{V} \times \vec{W}) = \cos\theta [(\vec{UR} \times \vec{UV}) \times \vec{UV}] - G [(\vec{UD} \times \vec{UV}) \times \vec{UV}] \\ &= \cos\theta [\vec{UV} \times (\vec{UV} \times \vec{UR})] - G [\vec{UV} \times (\vec{UV} \times \vec{UD})] \end{aligned} \quad (12)$$

مشاهده می شود بردار برا مرکب از مجموعه دو بردار که هر دو عمود بر بردار سرعتند است. بردار اول در صفحه \vec{UR} و \vec{UV} بردار دوم در صفحه \vec{UD} قرار دارد. سهم هر یک از این بردارها با ضرایب $\cos\theta$ کنترل می شود. یادآوری می شود $\cos\theta$ زاویه بین \vec{UR} و \vec{UD} و G بهره الگوریتم هدایت است.

بهره هدایت حین مانور می تواند با تغییر زاویه بین \vec{UR} و \vec{UD} تغییر کرده یا مقدار ثابتی مثل $5/0$ داشته باشد. در هر حالت بردار \vec{UL} از معادله (۱۲) قابل محاسبه است (با استفاده از بردار یکه \vec{UD} ، \vec{UR} و \vec{UV}). بردار \vec{UD} تا زمان انتخاب خط شیرجه جدید، ثابت بوده و \vec{UR} و \vec{UD} در انتهای هر گام انتگرال گیری در دسترس هستند.

برای پیاده سازی عملی هدایت میانی معرفی شده، در نخستین مرحله، لازم است دستگاه مختصات شکل دهی، تعریف شود. قرارداد در نظر گرفته شده به این صورت است:

دستگاه های متعددی را برای شکل دهی به مسیر حرکت در بازه های مختلف می توان در نظر گرفت که هر یک از آنها می تواند در یک نقطه میانی و به صورت اختیاری در نظر گرفته شود اما طبیعتاً آخرین دستگاه شکل دهی لازم است متصل به نقطه نهایی انتخاب شود. به عنوان یک انتخاب، صفحه xy این دستگاه می تواند مماس بر سطح زمین، محور x آن در راستای آزیمут و به سمت نقطه اولیه و محور z آن عمود بر سطح زمین و به سمت خارج در نظر گرفته شود. بنابر آنچه گفته شد، چنانچه با 3 زاویه اوپلر با ترتیب ۳۲۱ بخواهیم از دستگاه شکل دهی معرفی شده به دستگاه آفق محلی بررسیم، زاویه های مزبور به ترتیب $[-A\pi/2, 0, \pi]$ خواهد بود. بنابراین در هر لحظه وضعیت نسبی این دستگاه، نسبت به آفق محلی قابل محاسبه خواهد بود. اگر ماتریس های تبدیل آفق محلی به اینرسی و شکل دهی نسبت به آفق محلی را به ترتیب C_{NT}^I, C_T^{NT}

حمله و لغزش α_1 و β_1 به α_2 و β_2 رسید. دوران‌ها به ترتیب زیر هستند:

$$\text{دوران اول حول محور } z \text{ دستگاه بدنی اولیه: } \begin{pmatrix} \beta_1 \\ 0 \\ 0 \end{pmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} \cos\beta_1 & \sin\beta_1 & 0 \\ -\sin\beta_1 & \cos\beta_1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

$$\text{دوران دوم حول محور } y \text{ دستگاه واسط: } \begin{pmatrix} 0 \\ -\dot{\alpha}_1 \\ 0 \end{pmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} \cos\alpha_1 & 0 & \sin\alpha_1 \\ 0 & 1 & 0 \\ -\sin\alpha_1 & 0 & \cos\alpha_1 \end{bmatrix}$$

$$\text{دوران سوم حول محور } y \text{ دستگاه واسط: } \begin{pmatrix} 0 \\ \dot{\alpha}_2 \\ 0 \end{pmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} \cos\alpha_2 & 0 & -\sin\alpha_2 \\ 0 & 1 & 0 \\ \sin\alpha_2 & 0 & \cos\alpha_2 \end{bmatrix}$$

$$\text{دوران چهارم حول محور } z \text{ دستگاه واسط: } \begin{pmatrix} -\beta_2 \\ 0 \\ 0 \end{pmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} \cos\beta_2 & -\sin\beta_2 & 0 \\ \sin\beta_2 & \cos\beta_2 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

در روابط فوق داریم:

$$\begin{aligned} \alpha'_1 &= \tan^{-1}(\tan\alpha_1 / \cos\beta_1) \\ \alpha'_2 &= \tan^{-1}(\tan\alpha_2 / \cos\beta_2) \end{aligned} \quad (19)$$

با اعمال چهار دوران فوق، ماتریس تبدیل بین دستگاه‌های بدنی اولیه و نهایی حاصل خواهد شد. با توجه به اینکه ستون اول ماتریس تبدیل از دستگاه بدنی به اینرسی، بیانگر بردار یکه محور x بدنی در دستگاه اینرسی یا همان راستای محور وسیله است، به این ترتیب راستای اولیه (\vec{x}_1) و نهایی (\vec{x}_2) محور x بدنی در دستگاه اینرسی مشخص خواهد بود. بنابراین با بهره‌گیری از قانون حاصل ضرب خارجی، سرعت زاویه‌ای مطلوب برای فرمان محاسبه خواهد شد:

$$\vec{\omega}_{com} = k(\vec{x}_1 \times \vec{x}_2) \quad (20)$$

الگوریتم روش هدایتی مرحله میانی و پایانی

۱) تعیین بردار سرعت لحظه‌ای وسیله پرنده نسبت به آتمسفر و بردار موقعیت هدف نسبت به وسیله پرنده و بردارهای یکه مربوطه به عنوان ورودی هر گام هدایتی

۲) محاسبه بردارهای یکه دستگاه سرعت در دستگاه اینرسی و تعیین ماتریس تبدیل از دستگاه سرعت به دستگاه اینرسی

۳) محاسبه بردار یکه نیروی برای در دستگاه اینرسی

۴) تعیین زاویه بردار برای نسبت به محور y دستگاه سرعت و در صفحه yz این دستگاه

۵) تعیین مقدار لحظه‌ای زاویه حمله کلی که می‌تواند در بخش میانی تابعی از زاویه لحظه‌ای بین بردار سرعت و راستای

قابل تعیین است. بنابراین قرارگیری بردار لیفت در راستای محور ۲ به مفهوم وجود زاویه لغزش جانبی صرف و قرارگیری آن در راستای محور ۳ به مفهوم وجود زاویه حمله صرف خواهد بود.

$$\begin{aligned} \hat{x}_v &= \hat{V} = \begin{pmatrix} u_I \\ v_I \\ w_I \end{pmatrix} \\ \hat{y}_v &= \begin{pmatrix} v_I \\ -u_I \\ 0 \end{pmatrix} / \sqrt{u_I^2 + v_I^2} \\ \hat{z}_v &= \begin{pmatrix} u_I w_I \\ v_I w_I \\ -u_I^2 - v_I^2 \end{pmatrix} / \sqrt{u_I^2 w_I^2 + v_I^2 w_I^2 + (u_I^2 + v_I^2)^2} \end{aligned} \quad (15)$$

با محاسبه بردارهای یکه دستگاه سرعت که در اینجا معرفی شد، ماتریس تبدیل از دستگاه اینرسی به دستگاه سرعت با رابطه زیر داده خواهد شد:

$$C_I^V = \begin{bmatrix} \hat{x}_v^T \\ \hat{y}_v^T \\ \hat{z}_v^T \end{bmatrix} \quad (16)$$

با توجه به تعریف دستگاه سرعت، بردار برای که با رابطه ۱۱ داده شد، در صفحه yz دستگاه سرعت قرار خواهد داشت و زاویه آن با محور y این دستگاه، میزان زاویه حمله و زاویه لغزش جانبی را مشخص خواهد ساخت. این زاویه را با استفاده از رابطه ۱۷ می‌توان محاسبه کرد:

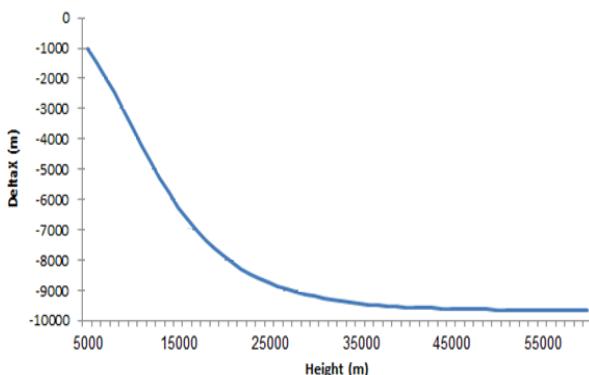
$$\phi = \text{Arc cos}(\hat{L} \cdot \hat{y}_v) \quad (17)$$

بالته توجه به این نکته ضروری است که آرک کسینوس زاویه را در ربع اول و دوم محاسبه می‌کند و برای تعیین دقیق این زاویه، چنانچه مؤلفه سوم بردار برای بیان شده در دستگاه سرعت منفی باشد، قرینه زاویه محاسبه شده توسط رابطه ۱۷ باید مورد استفاده قرار گیرد.

با توجه به رابطه بین زاویه لغزش جانبی، زاویه حمله و زاویه حمله کلی، اندازه زوایای حمله و لغزش جانبی به صورت تابعی از زاویه حمله کلی و زاویه ϕ ، با استفاده از روابط ۱۸ بیان خواهد شد.

$$\begin{aligned} \tan \alpha &= \tan \bar{\alpha} \sin \phi \\ \tan \beta &= \tan \bar{\alpha} \cos \phi \end{aligned} \quad (18)$$

از آنجاکه تعقیب فرامین سرعت‌های زاویه‌ای برای سیستم‌های کنترلی ساده‌تر است، در ادامه فرایند محاسبه فرامین مربوطه تشریح خواهد شد. برای دستیابی به سرعت‌های زاویه‌ای که فرامین زاویه حمله و لغزش جانبی یاد شده را فراهم سازد به این نکته توجه می‌کنیم که با ۴ دوران اویلر از نوع ۳۲۱ می‌توان از وضعیتی با زاویه

شکل ۵- میزان حساسیت برد تا هدف نسبت به $+1^\circ$ درجه زاویه حمله به صورت تابعی از ارتفاع

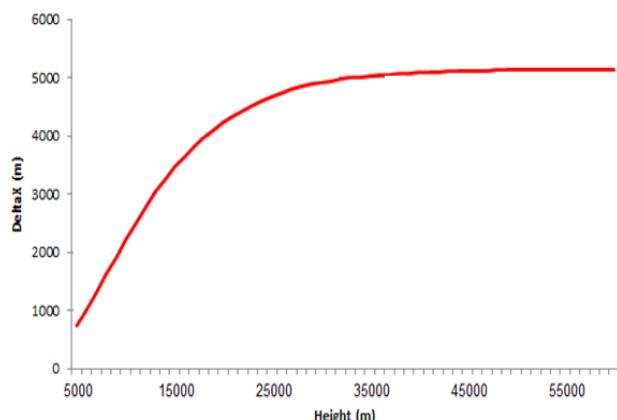
جدول‌های (۱) و (۲) اثر اعمال فرامین در یک بازه ۱۰۰۰ متری را برای ارتفاعات مختلف نشان می‌دهد. جدول (۱)، فاصلهٔ نهایی حاصله با موقعیت مورد نظر را برای وضعیت‌هایی با اعمال فرامین زوایه‌ای نشان می‌دهد. منفی بودن فاصلهٔ نهایی به معنی بیشتر بودن مسافت کل طی شده نسبت به مقادیر نامی و مثبت بودن آن به معنای طی مسافتی کوتاه‌تر نسبت به آنچه برنامه‌ریزی شده است، خواهد بود. در واقع برای وسیلهٔ پرنده درنظر گرفته شده، چنانچه هدف، اصلاح سریع خطا باشد، محدوده ارتفاعی ۸ الی ۹ کیلومتری، بهترین بازه است. البته طبیعتاً در چنین ناحیه‌ای، اعمال هدایت منجر به ایجاد مقادیر زیادی شتاب و در نتیجه فرابار سازه‌ای خواهد شد. به طور مشابه، برای مواردی که هدایت مستلزم اعمال زاویه حمله منفی است، نتایج در جدول (۲) ارائه شده است. جدول (۲) این مسئله را با اعمال $-0/5^\circ$ درجه زاویه حمله در بازه‌های ۱۰۰۰ متری در نقاط مختلف از مسیر ورود به جو نمایش می‌دهد. ستون دوم، اثر این مسئله را بر میزان فاصلهٔ نهایی با موقعیت مطلوب در انتهای مسیر نشان می‌دهد. توابع حساسیت به صورت تابع ارتفاع، در بخش‌های مختلف مسیر، با درنظر گرفتن فرمان ۱ درجه‌ای زاویه حمله در کل مسیر در شکل (۳) نمایش یافته است. مثبت بودن این پارامتر، به مفهوم عقب‌ترین نسبت به مسیر نامی و منفی بودن، به معنای طی فاصلهٔ بیشتر نسبت به مسیر نامی خواهد بود. طبیعتاً زاویه حمله منفی، شبیه مسیر را افزایش داده و باعث تسربع در برخورد پرتایه و عقب‌تر بودن نسبت به مسیر نامی خواهد شد. به طور مشابه، برای زاویه حمله‌های مثبت، نتایج در شکل (۴) نمایش یافته است. نکته مهمی که با بررسی توابع حساسیت، آشکار می‌گردد، آنکه در برخی از ارتفاع‌ها، فرمانی برای افزایش زاویه حمله، نه تنها مسافت کل را افزایش نمی‌دهد، بلکه آن را با کاهش نیز مواجه می‌سازد. این مسئله تابع مقدار زاویه حمله نامی و ارتباط آن با زاویه حمله مربوط با L/D مابکزیم است که در تدوین ساریوی هدایت، درنظر گرفته شده است. در واقع جدول‌های (۱) و (۲) بخشی از بررسی‌هایی است که بهمنظور تعیین

شکل‌دهی و در بخش پایانی تابعی از زاویه لحظه‌ای بین بردار سرعت و بردار خط دید باشد. البته در تعیین زاویه حمله کلی بر حسب ارتفاع، لازم است قیود موجود نیز درنظر گرفته شود. از یک طرف میزان زاویه حمله قابل حصول با توجه به نوع بالکهای کنترلی محدود است و از طرف دیگر به دلیل محدود بودن فرابار عمودی قابل قبول در طول پرواز، زاویه حمله کلی از حد مشخصی نمی‌تواند بیشتر باشد.

(۶) محاسبه زاویه حمله و لغزش جانبی لحظه‌ای با استفاده از زاویه حاصله از مرحله ۴ و زاویه حمله کلی

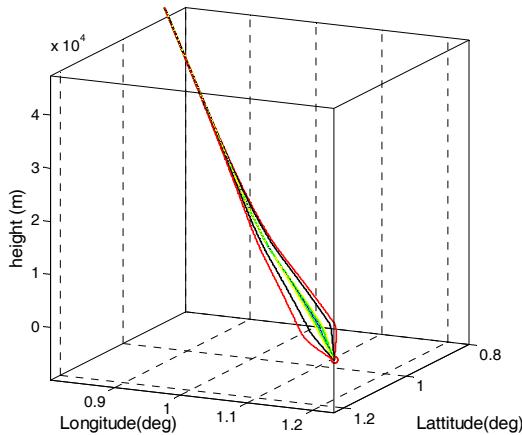
پیاده‌سازی

برای ارزیابی عملکرد الگوریتم هدایتی معرفی شده، وسیلهٔ فرضی تحت بررسی که دارای پیکربندی مخروطی و دارای وزن تقریبی ۱۰۰۰ کیلوگرم است، با شرایط اولیه معینی شروع به حرکت کرده و هدف رسیدن به موقعیت مشخصی در فضای اینرسی است. برای بررسی الگوریتم هدایتی، با درنظر گرفتن خطاهای تصادفی در مشخصه‌های حرکتی، شبیه‌سازی آماری انجام شده و نحوه کنترل خطا بررسی خواهد شد. با توجه به اینکه هدف، ارزیابی عملکرد الگوریتم هدایت است، سیستم کنترل ایده‌آل درنظر گرفته شده و فرض می‌شود فرامین داده شده (زاویه حمله و لغزش یا سرعت‌های زاویه‌ای) عیناً پیاده‌سازی و اجرا می‌شود. برای ارزیابی، مجموعه معادلات شش درجه آزادی جسم صلب با درنظر گرفتن زمین بیضی‌گون دور و آتمسفر استاندارد تدوین و مورد استفاده قرار گرفت. نتایج حاصله از حساسیت سنجی حرکتی نسبت به فرامین زاویه ای برای پرتایه فرضی که پروفیل فرمان اولیه مشخصی به صورت تابع ارتفاع دارد در جدول‌های (۱) و (۲) و شکل‌های (۴) و (۵) ارائه شده است.

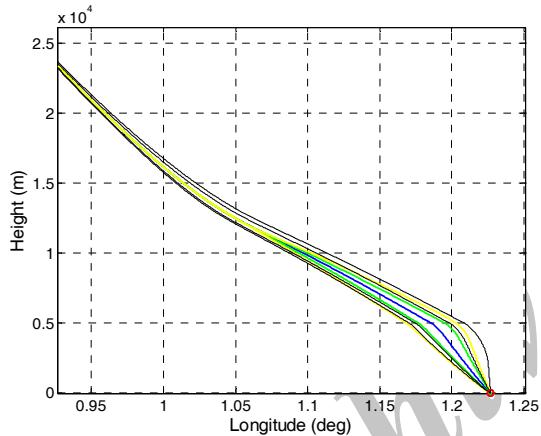

شکل ۴- میزان حساسیت برد تا هدف نسبت به -1° درجه زاویه حمله به صورت تابعی از ارتفاع

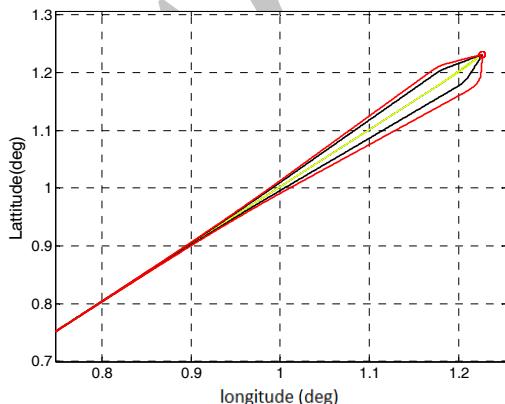
مسیر حرکت و پروفیل سرعت در این شکل‌ها به وضوح قابل ملاحظه است.

شکل ۷- تغییر مسیر حرکت در فاز میانی و پایانی بر اساس الگوریتم هدایتی مربوطه

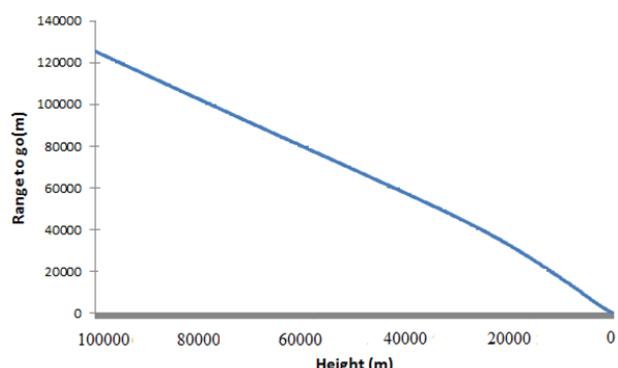
شکل ۸- تغییرات ارتفاع و طول جغرافیایی در فاز میانی و پایانی بر اساس الگوریتم هدایتی مربوطه

شکل ۹- تغییرات عرض و طول جغرافیایی در فاز میانی و پایانی بر اساس الگوریتم هدایتی مربوطه

محدوده خطای درنظرگرفته شده روی پارامترها، خطای نهایی را مشابه شکل (۱۰) رقم خواهد زد. اعمال هدایت در عین رسیدن

حدود زوایای حمله در ارتفاعات مختلف انجام شده و در نهایت در الگوریتم هدایت مورد استفاده قرار گرفته است.

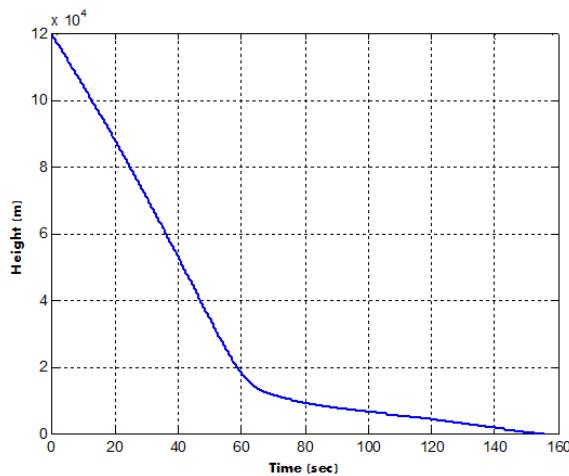
شکل ۶- برد تا هدایت نامی بر حسب ارتفاع

گام بعدی استخراج مسیر نامی است که در شکل (۶) نمایش یافته است. این مسیر نامی با برآش منحنی‌های مناسب در بخش‌های مختلف در سناریوی هدایت بارگذاری می‌شود. با توجه به اینکه الگوریتم هدایت به طور یکپارچه پیاده‌سازی می‌شود، تنها بخش ابتدایی از مسیر حرکت براساس این منطق هدایت می‌شود که این بخش در ارتفاعات بالاتر جو واقع شده است. از ارتفاع مرزی در نظر گرفته شده به بعد، مانورهای درنظرگرفته شده در الگوریتم پیاده‌سازی شده و منطق جدید هدایتی بر مسئله حکم فرما می‌شود. البته ارتفاع مرزی بسته به نیاز قابل تغییر است و الگوریتم فاز اولیه حتی به طور مستقل قادر به هدایت وسیله است. هر چند در این صورت انتخاب مسیر و مانور فاز میانی را نخواهیم داشت.

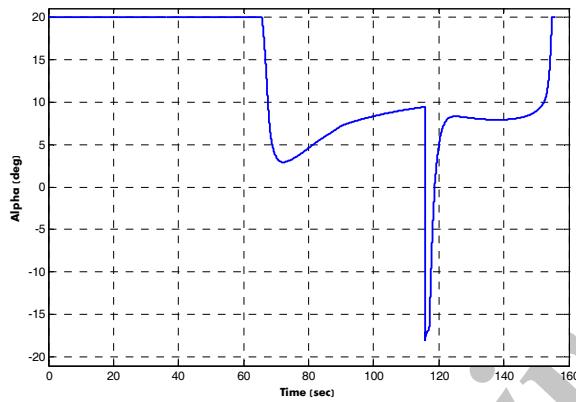
برای بررسی عملکرد هدایت، با فرض شروع حرکت از نقطه‌ای با طول و عرض جغرافیایی 5 ± 0.005 درجه و ارتفاع 120 ± 0.5 کیلومتری و با سرعتی معادل 3 ± 0.005 کیلومتر بر ثانیه در آزیموت 45 ± 1 و زاویه 30 ± 1 درجه با افق، هدف رسیدن به نقطه (۱۰۵۵۸، ۱۰۲۷۰۵۴، ۱۰۲۳۱۵۵۸) است.

پیاده‌سازی هدایت به این صورت است که تا ارتفاع ۲۵ کیلومتری، هدایت فاز میانی سعی کرده مسیر حرکت را به مسیر نامی نزدیک کند و پس از آن فازهای میانی و پایانی اجرا می‌شود. در فاز میانی، راستای مورد نظر که جزء الزامات مسئله است تأمین شده و در نهایت در فاز پایانی مورد نیاز تأمین می‌شود.

شکل‌های (۷) الی (۹)، نتیجه پیاده‌سازی هدایت را با درنظر گرفتن راستاهای متفاوت مطلوب در فاز میانی نشان می‌دهد. همانگونه که نشان داده شده است، در کلیه وضعیت‌ها، مسیر حرکت به نقطه نهایی مطلوب منتهی شده است اما در هر وضعیت، شبیه متفاوتی را در فاز پایانی شاهد هستیم. راستاهای بررسی شده در آزیموت ۴۰ الی ۵۰ درجه و زاویه ۱۰ الی ۲۰ با افق است. تغییر

شکل ۱۳- تاریخچه زمانی تغییر ارتفاع در یک وضعیت هدایت شده

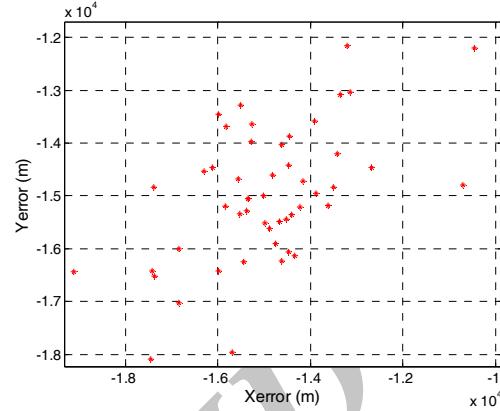

شکل ۱۴- تاریخچه زمانی متغیر کنترلی در یک وضعیت هدایت شده

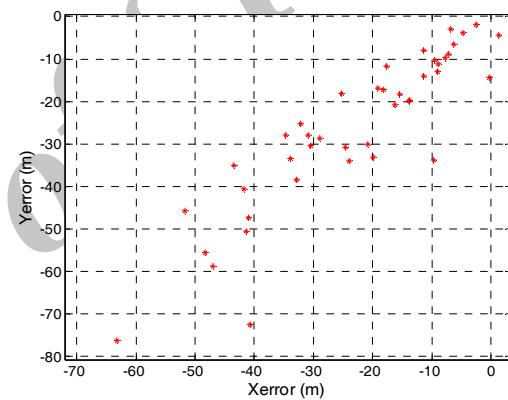
جدول ۱- اثر اعمال فرمان هدایتی ۵ درجه در یک بازه ۱۰۰۰ متری در نقاط مختلفی از مسیر بازگشت به جو

ارتفاع	جا به جایی نقطه نهایی
۴۰۰۰	۶۱/۴۲۲۰.۵۷
۳۰۰۰	-۲۳۷/۸۶.۷۲۶
۲۰۰۰	-۸۳۵/۷۹۹۶
۱۵۰۰	-۱۴۸۰/۹۴۷۸.۰۳
۱۲۵۰	-۱۸۷۹/۲۴۸۴۴۶
۱۰۰۰	-۲۲۱۲/۱۱۷۶۸۸
۹۰۰	-۲۲۷۳/۴۶۷۴۴۸
۸۰۰	-۲۲۷۶/۴۶۹۵۱۲
۷۰۰	-۲۲۰۳/۷۴۸۱۸۹
۶۰۰	-۲۰۶۶/۳۸۲۱۱۹

به راستای مطلوب (آزیموت ۴۵ و ۱۷.۵- با افق) دقت را نیز به گونه‌ای که شکل (۱۱) نشان می‌دهد تأمین خواهد ساخت.

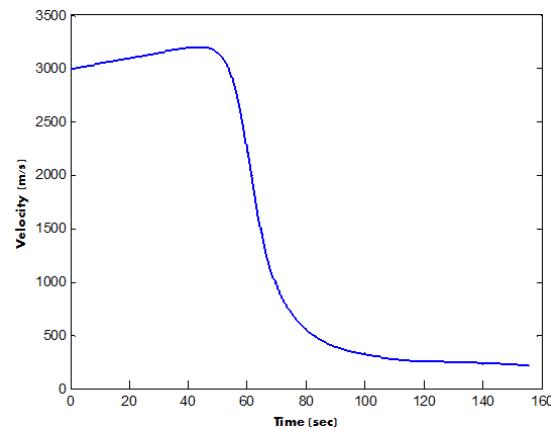

شکل ۱۰- خطای نهایی بدون اعمال هدایت

شکل ۱۱- خطای نهایی با اتمام هدایت در فازهای سه گانه

شکل‌های (۱۲) و (۱۳) تاریخچه زمانی تغییرات سرعت و ارتفاع را در یک وضعیت هدایت شده نشان می‌دهد. شکل (۱۴) نیز تاریخچه زمانی زاویه حمله فرمان داده شده را نشان می‌دهد. در این بررسی، محدوده مجاز زاویه حمله ۲۰ درجه درنظر گرفته شده است.

شکل ۱۲- تاریخچه زمانی تغییر سرعت در یک وضعیت هدایت شده

مراجع

- [1] Wingrove, R. C., "Survey of Atmosphere Re-Entry Guidance and Control Methods," *AIAA Journal*, Vol. 1, No. 9, 1963, pp. 2019-2029.
- [2] Harpold, J. C. and Graves, C. A., "Shuttle Entry Guidance," *The Journal of the Astronautical Sciences*, Vol. XXVII, No. 3, 1979, pp. 239-268.
- [3] Harpold, J. C. and Gavert, D. E., "Space Shuttle Entry Guidance Performance Results", *Journal Guidance, Control and Dynamics*, Vol. 6, No. 6, 1983, pp. 442-447.
- [4] Wenya, Z., Chen, H. and Yang, D., "Entry Guidance for Common Aero Vehicle," *2nd International Symposium on Systems and Control in Aerospace and Astronautics*, Shenzhen, 2008.
- [5] Retrepo, C. and Valasek, J., "Structured Adaptive Model Inversion Controller for Mars Atmospheric Flight," *Journal of Guidance, Control and Dynamics*, Vol. 31, No. 4, 2008, pp. 937-953.
- [6] Ning, G., Zhang, S. and Fang, Z., "Integrated Entry Guidance for Reusable Launch Vehicle," *Chinese Journal of Aeronautics*, Vol. 20, No. 1, 2007, pp. 1-8.
- [7] Ishimoto, S., "Nonlinear Trajectory Control Using Drag to Altitude Transformation for Entry Guidance", *24th Atmospheric Flight Mechanics Conference*, 1999.
- [8] Bikdash, M., Homaifar, A. and Sartor, K., "Shuttle Reentry Guidance Using Sugeno Approximation", *IEEE International Conference on Computational Cybernetics and Simulation*, Orlando, 1997.
- [9] Jouhaud, F., "Closed Loop Reentry Guidance Law of a Space Plane: Application to Hermes", *Acta Astronautica*, Vol. 26, No. 8, 1992, pp. 577-585.
- [10] Young, J., Study of the Use of Terminal Control Techniques for Guidance During Direct and Skip Entries for a Capsule-Type at Parabolic Velocity, NASA TN D-2055, 1964.
- [11] Young, J., A Method for Longitudinal and Lateral Range Control for a High-Drag Low-Lift Vehicle Entering the Atmosphere of a Rotating, NASA TN D-954, 1961.
- [12] Wingrove, R., A Study of Guidance to Reference Trajectories for Lifting Reentry at Supercircular, NASA TR R-151, 1963.
- [13] Bogner, I., Description of Apollo Entry Guidance, NASA-CR-110924, 1966.
- [14] Regan, F. and Anandakrishnan, J., *Dynamics of Atmospheric Reentry*, AIAA Education Series, 1993.
- [15] Gallais, P., *Atmospheric Re-Entry Vehicle Mechanics*, Springer, 2007.

جدول ۲- اثر اعمال فرامین هدایتی -۰۰.۵ درجه در یک بازه ارتفاعی ۱۰۰۰ متری در نقاط مختلفی از مسیر بازگشت به جو

ارتفاع	جابه جایی نقطه نهایی
۴....	۳/۸۷۳۴۵۷
۳۵....	۸/۶۹۸۲۵۸
۳....	۱۹/۳۸۸۲۶۳
۲۵....	۴۲/۳۵۶۱۷۲
۲....	۷۸/۷۰۰۶۲۵
۱۵....	۱۳۶/۰۰۳۸۵۶
۱....	۱۸۹/۴۳۸۰۳۱
۵....	۱۴۱/۶۹۷۹۸۱
۱۵۰	۳۳/۷۷۰۴۲۵

نتیجه گیری

روش هدایتی ارائه شده برای فاز ابتدایی، از خانواده روش های مورد استفاده در مسیر نامی است. البته با استفاده از الگوریتم های پیش بین و در صورت جوابگو بودن کامپیوتر پروازی، این روش به طور برخط نیز قابل استفاده خواهد بود. بررسی عملکرد الگوریتم در مجموعه ای از وضعیت های آلوهه به خطای تصادفی، عملکرد نسبتاً مناسب روش استفاده شده را نشان داد. البته در مسیر نامی در نظر گرفته شده نیز پروفیل مشخصی برای زاویه حمله و زاویه لغزش جانی تعريف شده بود. از ویژگی های این روش، بار محاسباتی پایین و تأمین دقت مطلوب با حداقل حجم محاسباتی است. ارزیابی سناریوهای مربوط به بخش های میانی و پایانی نیز حاکی از موفقیت روش اتخاذ شده در شکل دهنده به مسیر حرکت و در عین حال تأمین دقت مورد نیاز است. بررسی ها نشان داد امکان نزدیک شدن به نقطه پایانی در راستای مورد نظر و در نتیجه دور زدن موانع در عین تأمین دقت مطلوب از ویژگی های این الگوریتم است.